

Izvješće o temeljnim pravima 2018. Mišljenja FRA-e

Godina 2017. sa sobom je donijela i napredovanja i nazadovanja u pogledu zaštite temeljnih prava. U Izvješću agencije FRA o temeljnim pravima 2018. daje se pregled važnih novih događaja i postignuća u tom području te se ističu područja koja još izazivaju zabrinutost. U ovoj publikaciji navode se mišljenja agencije FRA o glavnim događajima u obuhvaćenim tematskim područjima i njena mišljenja poduprta dokazima. U njoj se nalazi i sažet, ali informativan pregled glavnih izazova u području temeljnih prava s kojima se suočavaju EU i njegove države članice.

Sadržaj

FOKUS	1. Mijenjanje percepcija: ususret pristupu starenju utemeljenom na pravima	2
	2. Povelja EU-a o temeljnim pravima i njezina primjena u državama članicama	4
	3. Jednakost i nediskriminacija	6
	4. Rasizam, ksenofobija i srodna netolerancija	9
	5. Integracija Roma	11
	6. Azil, vize, migracija, granice i integracija	14
	7. Informacijsko društvo, privatnost i zaštita podataka	16
	8. Prava djeteta	18
	9. Pristup pravosuđu uključujući prava žrtava kaznenih djela	21
	10. Napredak u provođenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom	23

1. Mijenjanje percepcija: ususret pristupu starenju utemeljenom na pravima

U ovom poglavlju istražuje se spora, ali nezaustavljiva promjena u načinu razmišljanja, od toga da je starost „deficit“ koji stvara „potrebe“ prema sveobuhvatnijem načinu razmišljanja koji obuhvaća pristup starenju „utemeljen na pravima“. Tom paradigmatском promjenom koja se postupno razvija nastoji se poštovati temeljno pravo na jednako postupanje prema svim osobama, neovisno o dobi, ali se ne zanemaruje pružanje zaštite i pomoći osobama kojima je potrebna. Pristup utemeljen na ljudskim pravima nije u suprotnosti sa stvarnošću potreba koje su specifične za određenu dob. Naprotiv, pristupom utemeljenim na pravima omogućuje se bolje zadovoljavanje potreba kad je to potrebno, istovremeno uokvirujući ih u pripovijest o ljudskim pravima.

Tržišta rada i nacionalni sustavi socijalne zaštite već su doživjeli korjenite promjene kako bi odgovorili na dugovječnost i izazove koje društvo koje stari predstavlja za nacionalne gospodarske i socijalne sustave. Taj je postupak započeo nizom inicijativa u Europskoj uniji (EU) i svijetu. U njih se ubrajaju borba protiv diskriminacije starijih osoba u području zapošljavanja, promicanje aktivnog starenja i poticanje dužeg radnog vijeka, kao i uvođenje reformi u sustave socijalne zaštite koje se odnose na stariju dob, odnosno reformi u području mirovina, zdravstvenih usluga i pružanja dugoročne skrbi. Reforme se također počinju udaljavati od pristupa temeljenih na potrebama koji su usmjereni na odgovaranje na „deficite“ povezane s dobi te usredotočenost usmjeravaju na pojedinca, ljudsko biće s temeljnim pravima i prirođenim ljudskim dostojanstvom. U skladu s člankom 1. Povelje EU-a o temeljnim pravima, ljudsko je dostojanstvo nepovredivo te se mora poštovati i štiti, neovisno o dobi.

Međutim, tom se promjenom ne bi trebale zaočiti potrebe starijih osoba povezane s dobi niti bi se trebala umanjiti važnost dužnosti države prema pojedincima kojima može zatrebati potpora, uključujući starije osobe. Nadalje, starije su osobe heterogena skupina s prilično različitim potrebama i sklonostima. Mnoge sklonosti i iskustva stečeni tijekom života utječu na ishode u starijoj dobi. Rod, status imigranta ili pripadnika etničke manjine, invaliditet, kao i socioekonomski status te geografski ili drugi aspekti mogu imati složen, negativan utjecaj na starije osobe. Mjera u kojoj uživaju svoja prava uvelike je određena time.

Građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava utvrđena u Povelji EU-a o temeljnim pravima primjenjuju se na svakoga, neovisno o dobi. Ipak, dob je izrijeком navedena kao pravno zaštićena osnova

za diskriminaciju u članku 21. te u članku 25., u kojem se prepoznaje pravo starijih osoba „na dostojan život i neovisnost te na sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu“.

Nediskriminacija i jednake mogućnosti u različitim područjima života te dostojan život starijih osoba utvrđeni su i u nedavno proglašenom europskom stupu socijalnih prava. Prema navodima Europske komisije, europskim stupom socijalnih prava „djelomično [se] nadilazi postojeća pravna stečevina“. Cilj je razmatranje načina na koje bi se zaštita od diskriminacije na dobnoj osnovi proširila na područja socijalne zaštite, uključujući socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i pristup rob i uslugama koje su dostupne javnosti.

Iako je riječ o nizu pravno neobvezujućih načela i prava, proglašenjem europskog stupa socijalnih prava institucije EU-a i države članice izriču svoju snažnu političku volju i predanost radu prema socijalno jačoj i uključivijoj Europi, Europi koja se bolje i dostojanstvenije koristi svim svojim ljudskim kapitalom i pritom ne isključuje nikoga. EU i države članice imaju mogućnost ostvariti konkretne rezultate u promicanju i provedbi prava starijih osoba koje su važan dio ljudskog kapitala i koje mogu znatno doprinijeti svim aspektima života.

Međutim, utvrđivanje pravila i minimalnih standarda tek je prvi korak u tom procesu. Podizanje svijesti te upotreba mehanizama za koordinaciju i praćenje jednako su važni čimbenici za ispunjenje temeljnih prava svih ljudi, uključujući starije osobe, u skladu s Poveljom. U tu je svrhu angažman institucija EU-a i država članica više nego potreban.

S obzirom na to, mišljenja FRA-e navedena u nastavku trebaju se shvatiti kao sastavni elementi

u prilog promjeni prema sveobuhvatnom pristupu starenju utemeljenom na ljudskim pravima.

Mišljenje FRA-e 1.1.

Zakonodavac EU-a treba nastaviti ulagati napore u donošenje Direktive o jednakom postupanju. Direktivom će se zaštita od diskriminacije na različitim osnovama, uključujući dob, horizontalno proširiti na područja od posebne važnosti za starije osobe, uključujući pristup robu i uslugama, socijalnu i zdravstvenu zaštitu te stanovanje.

Mišljenje FRA-e 1.2.

Kako bi se ostvarila bolja zaštita socijalnih prava, zakonodavac EU-a treba nastaviti provedbu konkretnih pravnih radnji i daljnju provedbu načela i prava utvrđenih u europskom stupu socijalnih prava. U tom bi pogledu trebao zajamčiti brzo donošenje predložene Direktive o ravnoteži između poslovnog i privatnog života i ubrzati postupke za donošenje sveobuhvatnog Europskog akta o pristupačnosti. Kako bi se zajamčila usklađenost s većim dijelom zakonodavstva EU-a, u Aktu o pristupačnosti trebale bi postojati odredbe kojima bi bio povezan s drugim relevantnim aktima, kao što su uredbe o europskim strukturnim i investicijskim fondovima.

Mišljenje FRA-e 1.3.

Institucije EU-a i države članice trebale bi razmotriti upotrebu europskih strukturnih i investicijskih fondova i drugih financijskih alata EU-a u svrhu promicanja pristupa starenju utemeljenog na pravima. Kako bi poboljšale reforme kojima se promiče dostojanstven i samostalan život, kao i mogućnosti sudjelovanja starijih osoba, institucije i države članice EU-a u nadolazećem programskom razdoblju (nakon 2020.) trebaju potvrditi i pojačati ex ante uvjete i odredbe za praćenje njihove provedbe. Takvim mjerama trebalo bi se zajamčiti da se sredstva EU-a upotrebljavaju u skladu s obvezama povezanima s temeljnim pravima.

Nadalje, institucije i države članice EU-a trebale bi se u okviru središnjih mehanizama za koordinaciju politika, kao što je europski semestar, sustavno suočavati s izazovima s kojima se susreću starije osobe.

2. Povelja EU-a o temeljnim pravima i njezina primjena u državama članicama

Povelja Europske unije o ljudskim pravima do 2017. na snazi je bila već osam godina kao pravno obvezujući dokument o ljudskim pravima. Njome se dopunjuju nacionalni dokumenti o ljudskim pravima i Europska konvencija o ljudskim pravima (EKLP). Kao i prethodnih godina, uloga i primjena Povelje na nacionalnoj razini bile su različite: čini se da nije ostvaren napredak u njezinoj primjeni u pravosuđu ili u zakonodavnim postupcima i bilo je teško utvrditi koje su državne politike usmjerene na promicanje Povelje. Budući da su upućivanja nacionalnih sudova, parlamenata i vlada bila ograničenog broja i često površna, potencijal Povelje ponovno nije potpuno iskorišten.

Prema sudskoj praksi Suda Europske unije (Sud EU-a), Povelja EU-a o temeljnim pravima obvezujuća je za države članice EU-a kada djeluju unutar područja primjene prava EU-a. Zakonodavstvo EU-a gotovo u svim područjima politika izravno ili neizravno utječe na živote stanovnika EU-a. S obzirom na to, Povelja EU-a o temeljnim pravima trebala bi biti relevantni standard kada suci ili državni službenici u državama članicama izvršavaju svoje svakodnevne zadaće. Međutim, kao i proteklih godina (2012.–2016.), dokazi agencije FRA upućuju na to da se pravosudna tijela i uprave samo ograničeno koriste Poveljom na nacionalnoj razini. Čini se da je promicanje Povelje cilj vrlo malog broja politika, iako su države članice obvezne ne samo poštovati prava obuhvaćena Poveljom, nego i „promicati njihovu primjenu u skladu sa svojim ovlastima“ (članak 51. Povelje). Čak i ako se tijekom zakonodavnog postupka navodi Povelja ili je navode pravosudna tijela, njezina primjena često ostaje površna.

Mišljenje FRA-e 2.1.

EU i njegove države članice trebale bi poticati bolju razmjenu informacija o iskustvima i pristupima povezanim s navođenjem i primjenom Povelje među sucima, odvjetničkim komorama i upravnim tijelima u državama članicama, ali i izvan državnih granica. Pri poticanju razmjene informacija države članice EU-a trebale bi na najbolji mogući način iskoristiti dostupna sredstva, primjerice ona dostupna u okviru programa Pravosuđe.

Države članice EU-a trebale bi promicati podizanje svijesti o pravima koja proizlaze iz Povelje i zajamčiti da se nacionalnim sucima i drugim pravnim stručnjacima nude ciljani moduli osposobljavanja.

U skladu s člankom 51. (područje primjene) Povelje EU-a o temeljnim pravima cjelokupno nacionalno zakonodavstvo kojim se provodi pravo EU-a mora biti usklađeno s Poveljom. Kao i prethodnih godina, uloga Povelje u zakonodavnim postupcima na nacionalnoj razini ostala je ograničena i 2017. godine. Povelja nije standard koji se jasno i redovito primjenjuje tijekom postupaka ispitivanja zakonitosti ili procjene učinka budućih zakona, dok se nacionalni instrumenti o ljudskim pravima sustavno uključuju u takve postupke. Nadalje, kao i prethodnih godina, u brojnim odlukama nacionalnih sudova u kojima je uporabljena Povelja na nju se pozivalo bez argumentiranog obrazloženja o tome zašto je primjenjiva u određenim okolnostima slučaja.

Mišljenje FRA-e 2.2.

Nacionalni sudovi, kao i vlade i/ili parlamenti, mogli bi razmotriti dosljedniji pregled članka 51. (područje primjene) kako bi u ranoj fazi procijenili potiče li sudski predmet ili zakonodavni dokument pitanja povezana s Poveljom EU-a o temeljnim pravima. Razvoj standardiziranih priručnika o praktičnim koracima za provjeru primjenjivosti Povelje, koji za sada postoje u vrlo malom broju država članica EU-a, mogao bi pravnim stručnjacima pružiti alat za procjenu relevantnosti Povelje u određenom slučaju ili zakonodavnom prijedlogu. U tom bi pogledu Priručnik agencije FRA o primjenjivosti Povelje mogao poslužiti kao inspiracija.

3. Jednakost i nediskriminacija

Tijekom 2017. ostvaren je različiti napredak u promicanju ravnopravnosti i nediskriminacije u Europskoj uniji (EU). Iako Direktiva o jednakom postupanju, koja je predložena 2008., nije donesena do kraja godine, EU je usvojio europski stup socijalnih prava koji se temelji na načelu nediskriminacije. U središtu pozornost i dalje su bila ograničenja u pogledu vjerske odjeće i simbola na poslu ili na javnim mjestima, što je posebno utjecalo na muslimanke. Ostvaren je određeni napredak u pogledu lezbijki, homoseksualaca, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba (LGBTI), posebno kada je riječ o građanskom statusu istospolnih parova. S druge strane, na temelju širokog raspona podataka o ravnopravnosti, uključujući podatke prikupljene ispitivanjem diskriminacije, može se zaključiti da u europskim društvima i dalje postoje nejednako postupanje i diskriminacija.

Rezultati drugog istraživanja Europske unije o manjinama i diskriminaciji (EU-MIDIS II) koje provodi FRA i različita nacionalna istraživanja objavljena tijekom 2017. potvrđuju da su diskriminacija i nejednako postupanje na različitim osnovama i dalje prisutni u ključnim područjima života diljem EU-a. Međutim, uz europski stup socijalnih prava kojim se promiče zaštita od diskriminacije koja nadilazi postojeću pravnu stečevinu u području jednakosti, EU i njegove države članice mogu iskoristiti i instrumente politika za poticanje jednakosti. Ipak, s obzirom na to da predložena Direktiva o jednakom postupanju još uvijek nije donesena, EU primjenjuje hijerarhiju osnova. Godine 2017. započela je deveta godina pregovora u Vijeću EU-a o predloženoj direktivi koji do njezina isteka još uvijek nisu bili završeni.

Člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima zabranjuje se diskriminacija na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, etničko ili socijalno podrijetlo, genetske osobine, jezik, religija ili uvjerenje, političko ili bilo kakvo drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, dob ili spolna orijentacija. Prema članku 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) smatra se da Vijeće može, odlučujući jednoglasno u skladu s posebnim zakonodavnim postupkom i uz prethodnu suglasnost Europskog parlamenta, poduzeti odgovarajuće radnje radi suzbijanja diskriminacije na temelju spola, rasnog ili etničkog podrijetla, vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije.

Mišljenje FRA-e 3.1.

Zakonodavac EU-a treba nastaviti ulagati napore u donošenje Direktive o jednakom postupanju kako bi zajamčio da EU nudi sveobuhvatnu zaštitu od diskriminacije u ključnim područjima života, neovisno o spolu, rasnom ili etničkom podrijetlu, religiji ili uvjerenju, invaliditetu, dobi ili spolnoj orijentaciji osobe.

Mišljenje FRA-e 3.2.

Zakonodavac EU-a treba nastaviti provedbu konkretnih pravnih radnji za ostvarenje bolje zaštite socijalnih prava i daljnju provedbu načela i prava utvrđenih u europskom stupu socijalnih prava.

Tijekom 2017. godine ograničavanje nošenja vjerske odjeće i isticanja vjerskih simbola na poslu ili javnim mjestima i dalje je bilo predmetom rasprava u EU-u o religiji. Ta ograničenja posebice utječu na muslimanke koje nose različite oblike odjeće koji pokrivaju glavu ili lice. Sud EU-a i Europski sud za ljudska prava (ESLJP) dali su daljnje smjernice u tom području koje se odnose na stvarne uvjete za obavljanje određenog zanimanja, zabranu vidljivih vjerskih simbola te javno nošenje vjerskih odjevnih predmeta koji u potpunosti prekrivaju lice. Neke države članice EU-a ograničile su nošenje pokrivala za lice na javnim mjestima kako bi promicale svoj ideal o uključivim društvima ili kako bi sačuvale neutralnost državnih službenika, sudaca i državnih odvjetnika.

Člankom 10. Povelje EU-a o temeljnim pravima svim se osobama jamči sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi. To pravo uključuje slobodu promjene vjeroispovijedi ili uvjerenja te slobodu iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja bogoslužjem, poučavanjem, praksom i obredima, pojedinačno ili u zajednici s drugima. Člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima zabranjuje se svaka diskriminacija na osnovi religije ili uvjerenja. Člankom 22. Povelje EU-a o temeljnim pravima nadalje se propisuje da Unija poštuje kulturnu, vjersku i jezičnu raznolikost.

Mišljenje FRA-e 3.3.

Države članice EU-a trebale bi zajamčiti zaštitu temeljnih prava i sloboda pri razmatranju bilo kakvih ograničenja po pitanju simbola ili odjeće povezanih s religijom. U sve se zakonodavne ili upravne prijedloge kojima bi se mogla ograničiti sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja trebaju uklopiti razmatranja o temeljnim pravima i poštovanje načela zakonitosti, nužnosti i razmjernosti.

Države članice EU-a nastavile su provoditi mjere za unaprjeđenje jednakosti lezbijki, homoseksualnih, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba. Nekoliko država članica EU-a izjednačilo je građanski status istospolnih parova sa statusom vjenčanih parova, iako u nekim slučajevima uz ograničenja povezana s posvajanjem djece ili potpomo-gnutom oplodnjom. Druge su poduzele korake za demedikalizaciju postupka promjene spola, a jedna država članica EU-a usvojila je pojednostavljene postupke s pomoću kojih transrodne osobe mogu promijeniti svoj registrirani spol. Pitanje binarne oznake roda u prvom je planu u nekim državama članicama EU-a, a u jednoj od njih moguće je koristiti se oznakom „X” u službenim dokumentima kao alternativnu oznaku muškom ili ženskom.

Člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima zabranjuje se diskriminacija na osnovi spola i spolne orijentacije. U prosincu 2015. Europska komisija objavila je popis aktivnosti za unaprjeđenje jednakosti LGBTI osoba, uključujući poboljšanje prava i jamčenje pravne zaštite njima i njihovim obiteljima, kao i praćenje i provedbu postojećih prava. Popisom aktivnosti obuhvaćeno je razdoblje 2016.–2019. godine. Iako nije pravno obvezujući, tim se popisom pružaju smjernice o tome u kojim područjima i na koje načine države članice EU-a mogu dodatno raditi na tome da LGBTI osobama zajamče da u potpunosti mogu iskoristiti svoje pravo na jednakost i nediskriminaciju. EU i njegove države članice obvezali su se na ostvarenje ciljeva postavljenih u okviru Programa za održivi razvoj do 2030. U cilju održivog razvoja broj 10. „Smanjenje nejednakosti unutar zemalja i među zemljama” kao jedna od ciljnih vrijednosti navodi se jamčenje jednakih mogućnosti i smanjenje nejednakosti ishoda. U to se ubraja ukidanje diskriminirajućih zakona, politika i praksi te promicanje odgovarajućeg zakonodavstva, politika i aktivnosti.

Mišljenje FRA-e 3.4.

Države članice EU-a potiče se da nastave donošenje i provedbu konkretnih mjera za jamčenje da LGBTI osobe u potpunosti mogu iskoristiti svoja temeljna prava. Pri tome se države članice EU-a potiče da se koriste popisom aktivnosti za unaprjeđenje jednakosti LGBTI osoba koji je objavila Europska komisija kako bi ih vodila u njihovim naporima.

Podatci o jednakosti moćno su sredstvo za otkrivanje uzoraka nejednakosti u državama članicama EU-a, kao i čvrst temelj za razvoj politika EU-a zasnovanih na dokazima. Rezultati istraživanja EU-MIDIS II i istraživanja koja su 2017. objavila nacionalna tijela za jednakost i javna tijela zorno pokazuju da diskriminacija i nejednako postupanje snažno utječu na europska društva. Rezultati istraživanja u okviru kojeg se provodila metoda ispitivanja diskriminacije pružaju daljnje empirijske dokaze o diskriminaciji na različitim osnovama kad je u pitanju pristup zapošljavanju i stanovanju u nekoliko država članica EU-a. Sustavnim prikupljanjem podataka o uzorcima nejednakosti EU i njegove države članice mogu pratiti učinak politika i mjera koje su uvedene kako bi se poticala jednakost i promicala nediskriminacija te ih prilagoditi kako bi povećali njihovu učinkovitost. EU i njegove države članice obvezali su se na ostvarenje ciljeva postavljenih u okviru Programa za održivi razvoj do 2030. Dostupnošću čvrsto utemeljenih i pouzdanih podataka o jednakosti EU-u i njegovim državama članicama omogućilo bi se mjerjenje napretka po pitanju ostvarivanja ciljnih vrijednosti 10.2. i 10.3. u okviru cilja održivog razvoja 10. koji se odnosi na smanjenje nejednakosti unutar zemalja i među zemljama.

Drugačije vrste podataka, kao što su statistički i administrativni podatci, te znanstveni dokazi mogu se upotrebljavati za potporu razvoju politika za promicanje jednakog postupanja i suzbijanje diskriminacije. Takvi se podatci mogu upotrebljavati i za procjenu provedbe Direktive o rasnoj jednakosti (2000/43/EZ) ili Direktive o jednakosti pri zapošljavanju (2000/78/EZ). U svojim općim preporukama o politikama Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) naglašava potrebu za kvalitetnim podacima u okviru borbe protiv diskriminacije. Osim toga, Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom pružaju se smjernice za prikupljanje podataka o jednakosti.

Mišljenje FRA-e 3.5.

Institucije EU-a i države članice EU-a potiče se da nastave podržavati i financirati agencije i tijela EU-a, nacionalna tijela za statistiku, nacionalna tijela za jednakost, druga javna tijela i akademske institucije u prikupljanju čvrsto utemeljenih i pouzdanih podataka o jednakosti. Osim toga, države članice EU-a potiče se da Statističkom uredu Europske unije (Eurostat) pružaju čvrsto utemeljene i pouzdane podatke o jednakosti kako bi EU-u omogućile razvoj ciljanih programa i mjera za poticanje jednakog postupanja i promicanje nediskriminacije. U slučajevima kada je to moguće i važno, prikupljeni podatci ne bi se trebali raščlanjivati samo prema spolu i dobi, nego i prema etničkom podrijetlu, invaliditetu i religiji.

4. Rasizam, ksenofobija i srodna netolerancija

Sedamnaest godina nakon donošenja Direktive o rasnoj jednakosti i devet godina nakon donošenja Okvirne odluke o rasizmu i ksenofobiji, imigranti i manjinske etničke skupine i dalje se suočavaju s rasprostranjenom diskriminacijom, uznemiravanjem i diskriminacijskim etničkim profiliranjem diljem EU-a, što pokazuju i zaključci drugog istraživanja Europske unije o manjinama i diskriminaciji (EU-MIDIS II). Europska komisija podržala je napore država članica u borbi protiv rasizma i zločina iz mržnje u okviru Skupine EU-a na visokoj razini o suzbijanju rasizma, ksenofobije i drugih oblika nesnošljivosti. Također je nastavila pažljivo pratiti provedbu Direktive o rasnoj jednakosti i Okvirne odluke. Iako je nekoliko država članica EU-a preispitalo svoje zakonodavstvo o borbi protiv rasizma, tijekom 2017. samo 14 država članica imalo je akcijske planove i strategije za borbu protiv rasizma i etničke diskriminacije.

Unatoč inicijativama politika poduzetima u okviru EU-ove skupine stručnjaka na visokoj razini za suzbijanje rasizma, ksenofobije i drugih oblika netolerancije, zločini iz mržnje i govor mržnje uzrokovani rasizmom i ksenofobijom i dalje duboko utječu na živote milijuna ljudi u EU-u. To je vidljivo iz rezultata istraživanja EU-MIDIS II, a agencija FRA o tome izvještava u svojim redovnim pregledima o pitanjima temeljnih prava povezanim s migracijom.

Člankom 1. Okvirne odluke o suzbijanju rasizma i ksenofobije utvrđuju se mjere koje države članice moraju poduzeti da bi kaznile namjerno rasističko i ksenofobično ponašanje. Nadalje, člankom 4. točkom (a) Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (ICERD) države potpisnice Konvencije obvezuju se da poticanje na rasnu diskriminaciju, kao i djela nasilja usmjerena protiv bilo koje rase ili skupine osoba, proglašavaju kaznenim djelima kažnjivima zakonom.

Mišljenje FRA-e 4.1.

Države članice EU-a trebale bi osigurati da se svi slučajevi navodnih zločina iz mržnje, uključujući govor mržnje, učinkovito evidentiraju, istraže, kazneno gone i osude. To treba učiniti u skladu s primjenjivim pravom na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini te na razini EU-a.

Države članice EU-a trebale bi uložiti dodatne napore u sustavno evidentiranje, prikupljanje i objavljivanje usporedivih podataka o zločinima iz mržnje na godišnjoj razini kako bi za te pojave razvile učinkovite pravne i političke odgovore utemeljene na dokazima. Sve podatke trebalo bi prikupiti u skladu s nacionalnim zakonskim okvirima i zakonima EU-a za zaštitu podataka.

Unatoč snažnom pravnom okviru utvrđenom Direktivom o rasnoj jednakosti (2000/43/EZ), rezultati istraživanja EU-MIDIS II i drugi dokazi pokazuju da se znatan udio imigranata i skupina etničkih manjina suočava s visokim razinama diskriminacije zbog svojeg etničkog ili imigrantskog podrijetla te moguće povezanih osobina, kao što su boja kože i religija. Rezultati pokazuju da je ostvaren malen napredak u odnosu na stanje prije 8 godina kada je provedeno prvo istraživanje EU-MIDIS te da su udjeli onih koje se diskriminira i dalje na razinama koje izazivaju ozbiljnu zabrinutost. Oni otkrivaju i da većina ispitanika nije upoznata s bilo kojom organizacijom koja žrtvama diskriminacije nudi potporu ili savjete te da većina nije upoznata ni s jednim tijelom za jednakost.

Mišljenje FRA-e 4.2.

Države članice EU-a trebale bi zajamčiti bolju praktičnu provedbu i primjenu Direktive o rasnoj jednakosti. Također bi trebale podizati svijest o zakonodavstvu usmjerenom protiv diskriminacije i relevantnim mehanizmima pravne zaštite, posebice među onima koji će najvjerojatnije biti pogođeni diskriminacijom, kao što su pripadnici etničkih manjina. Države članice posebice bi trebale predvidjeti dovoljno učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće sankcije, kako je propisano Direktivom o rasnoj jednakosti.

U 2017. godini samo je 14 država članica EU-a izradilo posebne nacionalne akcijske planove za borbu protiv rasne diskriminacije, rasizma i ksenofobije. UN-ovom Deklaracijom iz Durbanu i Akcijskim planom koji proizlaze iz Svjetske konferencije protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i s njima povezane netolerancije najveća odgovornost za borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i s njima povezane netolerancije predaje se upravo državama članicama. EU-ova skupina stručnjaka na visokoj razini za suzbijanje rasizma, ksenofobije i drugih oblika netolerancije pruža državama članicama EU-a forum za razmjenu praksi kako bi se zajamčila uspješna provedba akcijskih planova.

Mišljenje FRA-e 4.3.

Države članice EU-a trebale bi razviti posebne nacionalne akcijske planove za borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i srodne netolerancije. U tu bi se svrhu države članice mogle koristiti praktičnim smjernicama o razvoju takvih planova koje je sastavio Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava. Prema tim smjernicama u takvim akcijskim planovima treba utvrditi ciljeve i aktivnosti, imenovati odgovorna državna tijela, postaviti ciljne datume, navesti pokazatelje učinka i zajamčiti mehanizme praćenja i evaluacije. Provedbom takvih planova državama članicama EU-a pružilo bi se učinkovito sredstvo za jamčenje ispunjenja obveza koje proizlaze iz Direktive o rasnoj jednakosti i Okvirne odluke o suzbijanju rasizma i ksenofobije.

Kako je navedeno u prethodnom Izvješću o temeljnim pravima, dokazi dobiveni istraživanjem EU-MIDIS II pokazuju da policija i dalje diskriminacijski profilira pripadnike skupina etničkih manjina. Zbog takvog profiliranja, osobe koje pripadaju etničkim manjinama i koje se često zaustavlja i pretražuje samo zbog njihova izgleda mogu izgubiti povjerenje u provedbu zakona. Ta je praksa u suprotnosti s načelima Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (ICERD) i drugih međunarodnih standarda, uključujući načela koja su sadržana u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, povezanoj sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava, Povelji EU-a o temeljnim pravima te Direktivi o rasnoj jednakosti.

Mišljenje FRA-e 4.4.

Države članice EU-a trebale bi stati na kraj diskriminacijskim oblicima profiliranja. To se može postići sustavnim osposobljavanjem policijskih službenika o zakonodavstvu protiv diskriminacije, kao i njihovim osposobljavanjem da bolje razumiju nesvjesne pristranosti i propituju stereotipe i predrasude. Takvo bi osposobljavanje također moglo pomoći u podizanju svijesti o posljedicama diskriminacije i načinima na koje se može povećati povjerenje pripadnika manjinskih zajednica u policiju. Osim toga, države članice EU-a mogle bi razmotriti evidentiranje upotrebe ovlasti pri zaustavljanju i pretraživanju kako bi se pratile prakse diskriminacijskog profiliranja. U skladu s nacionalnim zakonskim okvirima i zakonodavstvom EU-a o zaštiti podataka, posebice bi trebale evidentirati etničko podrijetlo zaustavljenih osoba, što se trenutačno provodi u jednoj državi članici.

5. Integracija Roma

Okvir EU-a za nacionalne strategije integracije Roma još nije doveo do znatnog i „opipljivog napretka“ unatoč stalnoj provedbi mjera za bolje uključivanje Roma u društvo država članica. Povećalo se sudjelovanje Roma u obrazovanju, ali prijevremeno napuštanje školovanja i segregacija u obrazovanju i dalje su problem. Stanje Roma u zapošljavanju, stanovanju i zdravstvu malo se popravilo, ali ustrajni „anticiganizam“, koji se očituje u obliku diskriminacije, uznemiravanja i zločina iz mržnje, i dalje je važna prepreka uključivanju Roma. Potreba za suzbijanjem „anticiganizma“ postala je važniji politički prioritet tijekom 2017., što se očituje u Rezoluciji Europskog parlamenta o aspektima temeljnih prava u integraciji Roma u EU-u. Nužno je pojačati napore usmjerene na praćenje provedbe i učinkovitosti integracijskih mjera, a posebnu pozornost trebalo bi posvetiti marginaliziranim i društveno isključenim mladim Romima i Romkinjama.

Rezultati istraživanja o Romima koje provodi agencija FRA pokazuju da je nesnošljivost prema Romima i dalje velika prepreka integraciji Roma. Zbog svog etničkog podrijetla Romi se i dalje suočavaju s diskriminacijom kad je riječ o pristupu obrazovanju, zapošljavanju, stanovanju i zdravstvenoj zaštiti. Diskriminacijom i nesnošljivošću prema Romima krši se pravo na nediskriminaciju koje je propisano člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima, Direktivom o rasnoj jednakosti (2000/43/EZ) i ostalim europskim i međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima. Nadalje, u Preporuci Vijeća iz 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma preporučuje se da države članice poduzmu mjere potrebne za jamčenje učinkovite praktične provedbe Direktive o rasnoj jednakosti. U prethodnim izvješćima agencije FRA, uključujući izvješće EU-MIDIS II Romi – odabrani rezultati i Izvješće o temeljnim pravima 2017, naglašavala se potreba za suzbijanjem diskriminacije Roma provedbom Direktive o rasnoj jednakosti i Okvirne odluke o suzbijanju rasizma i ksenofobije, uz pridavanje posebne pozornosti aspektima roda.

Mišljenje FRA-e 5.1.

Države članice EU-a trebale bi zajamčiti uvrštavanje borbe protiv nesnošljivosti prema Romima u mjere politika i njezino kombiniranje s politikama aktivnog uključivanja kojima se odgovara na rasnu nejednakost i siromaštvo, u skladu s Direktivom o rasnoj jednakosti i Okvirnom odlukom o suzbijanju rasizma i ksenofobije. Mjere za podizanje svijesti o prednostima integracije Roma usmjerene na opće stanovništvo,

pružatelje usluga, javno obrazovno osoblje i policiju također bi trebale biti uključene. U takve bi se mjere mogla uključiti ispitivanja ili kvalitativna istraživanja s ciljem razumijevanja društvenog utjecaja nesnošljivosti prema Romima koja bi se provodila na nacionalnoj ili lokalnoj razini.

Stope upisivanja Roma u obrazovni sustav u ranom djetinjstvu rastu, što je rezultat ulaganja i mjera za potporu ranom obrazovanju koje provode vlade. Unatoč padu stope mladih Roma koji u ranoj dobi napuštaju školovanje, otprilike sedam od 10 Roma u dobi od 18 godina do 24 godine i dalje rano napuštaju školovanje. Nadalje, segregacija u obrazovanju porasla je u nekoliko država članica EU-a, a ni diskriminacija u obrazovanju nije znatno smanjena. Člankom 3. stavkom 3. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) utvrđena je važnost suzbijanja socijalne isključenosti i diskriminacije te zaštite prava djeteta, u koja se ubraja i pravo na obrazovanje. Člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima izričito se zabranjuje diskriminacija na osnovi etničkog podrijetla ili rase. U Preporuci Vijeća iz 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma poziva se na uklanjanje segregacije u školama i jamčenje održivosti i dugoročnog učinka uklanjanja segregacije. Direktiva o rasnoj jednakosti odnosi se i na područje obrazovanja. Ozbiljnost tog problema očituje se u postupcima zbog povrede prava pokrenutima protiv triju država članica koji se odnose na segregaciju u obrazovanju u kontekstu kršenja Direktive o rasnoj jednakosti.

Mišljenje FRA-e 5.2.

Nacionalna obrazovna tijela trebala bi pružiti potrebnu potporu i sredstva školama s romskom populacijom učenika kako bi se pažnja posvetila svim aspektima uključenosti u obrazovanje: povećanju sudjelovanja u obrazovanju i smanjenju stope ranog napuštanja školovanja. Države članice EU-a trebale bi uložiti dodatne napore u rješavanje pitanja segregacije u obrazovanju koji bi istodobno bili usmjereni na dugoročniju održivost i na suzbijanje diskriminacije i nesnošljivosti prema Romima. Mjere desegregacije trebale bi biti popraćene naporima za podizanje svijesti i promicanje različitosti u školama koji bi bili usmjereni na učitelje, učenike i roditelje.

Poboljšane stope sudjelovanja Roma u obrazovanju nisu uvijek dovodile do viših stopa zapošljavanja ili sudjelovanja na tržištu rada. Dugoročna nezaposlenost i dalje predstavlja izazov, a integracija u tržište rada još je teža za Romkinje i mlade Rome. Iako su određeni projekti i mjere politika bili usmjereni na potrebe Romkinja i mladih Roma povezane sa zapošljavanjem, tim se skupinama nije posvećivalo mnogo sustavne pažnje. U Preporuci Vijeća iz 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma poziva se države članice EU-a da poduzmu djelotvorne mjere kako bi se Romima zajamčilo jednako postupanje prilikom njihova pristupanja tržištu rada, primjerice, mjerama potpore za prvo radno iskustvo i strukovno obrazovanje, samozapošljavanje i poduzetništvo, pristup općim javnim uslugama zapošljavanja i uklanjanje prepreka kao što je diskriminacija. U europskom stupu socijalnih prava proglašenom 2017. navodi se da obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje, kao i rodna ravnopravnost, jednake mogućnosti te aktivna potpora zapošljavanju pomažu pri uspješnom prelasku na tržište rada, posebice mladima i nezaposlenima.

Mišljenje FRA-e 5.3.

Države članice EU-a trebale bi ojačati mjere potpore Romima za pristup tržištu rada. Politikama zapošljavanja trebala bi se, uz pomoć nacionalnih ureda i poduzeća za zapošljavanje, posebice na lokalnoj razini, osigurati potpora za omogućavanje aktivnosti samozapošljavanja i poduzetništva. Trebali bi se ulagati i naponi na terenu kako bi se dala potpora potpunoj integraciji Roma u tržište rada, uz usmjerenost i na Romkinje i mlade Rome.

Za uspjeh mjera integracije Roma ključno je znatno sudjelovanje Roma u projektima te u osmišljavanju i provedbi lokalnih politika i strategija. Sudjelovanje Roma na nacionalnoj razini važno je za osmišljavanje i praćenje nacionalnih strategija integracije Roma ili integriranih skupova mjera politike i trebalo bi se podupirati platformama za dijalog i sudjelovanje na nacionalnoj razini. Posebice se na lokalnoj razini mehanizmima za suradnju s lokalnim tijelima i organizacijama civilnog društva može omogućiti sudjelovanje lokalnog stanovništva, uključujući Rome. U Preporuci Vijeća iz 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma poziva se na aktivno sudjelovanje i suradnju Roma, kao i na odgovarajuće lokalne pristupe integraciji. Iskustvo agencije FRA prikupljeno kroz istraživanje *Local Engagement for Roma Inclusion* (LERI, Lokalni angažman za uključenost Roma) pokazuje da se lokalne zajednice mogu potaknuti na sudjelovanje u projektima i razvoju strategija.

Mišljenje FRA-e 5.4.

Države članice EU-a trebale bi preispitati svoje nacionalne strategije integracije Roma ili integrirane skupove mjera politike kako bi uložile veće napore u promicanje participativnih pristupa razvoju politika te u projekte integracije, pri čemu bi se posebna pažnja pridavala lokalnoj razini i pružanju potpore naporima koji se ulažu pod vodstvom zajednice. Europski strukturni i investicijski fondovi i drugi izvori financiranja trebali bi se upotrebljavati za omogućavanje sudjelovanja Roma i projekata integracije pod vodstvom zajednice.

U Preporuci Vijeća iz 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma države članice EU-a pozivaju se da primjereno prate i ocjenjuju učinkovitost svojih nacionalnih strategija i politika socijalne uključenosti. Takvi mehanizmi praćenja trebaju sadržavati relevantne kvalitativne i kvantitativne podatke kada je to moguće, pod uvjetom da se prikupljanje podataka odvija u skladu s primjenjivim nacionalnim zakonima i pravom Unije, posebice kad je riječ o zaštiti osobnih podataka. Iako se nekoliko država članica koristi kvantitativnim i kvalitativnim pokazateljima u svrhu mjerenja napretka integracije Roma, neke države članice još uvijek nisu uspostavile nikakve mehanizme praćenja, a samo mali broj mehanizama uključuje informacije o učinkovitosti upotrebi sredstava EU-a.

Mišljenje FRA-e 5.5.

Države članice trebale bi poboljšati ili uspostaviti mehanizme praćenja integracije Roma, u skladu s Preporukom Vijeća iz 2013. o djelotvornim mjerama integracije Roma u državama članicama. Mehanizmi praćenja trebali bi uključivati daljnje prikupljanje anonimnih podataka raščlanjenih prema etničkoj pripadnosti i rodu, u skladu sa zakonodavstvom EU-a o zaštiti podataka, te uključivati relevantna pitanja u istraživanjima velikih razmjera, kao što su istraživanje o radnoj snazi i statistika Europske unije o prihodima i životnim uvjetima. Mehanizmi praćenja trebaju uključivati civilno društvo i lokalne romske zajednice. Neovisnim procjenama koje uključuju Rome također bi se trebala preispitati upotreba i učinkovitost sredstava EU-a, a njihovi bi se rezultati trebali upotrebljavati izravno za poboljšanje mjera politike.

6. Azil, vize, migracija, granice i integracija

Nezakoniti dolasci morem smanjili su se za pola u usporedbi s 2016. te je 2017. stiglo ukupno 187 000 osoba. Međutim, više od 3 100 osoba umrlo je na moru na putu prema Europi. Povećao se broj prijava o zlostavljanju migranata koje vrši policija duž zapadnobalkanske rute. Neke države članice EU-a još su se mučile s prihvatom tražitelja azila. Migracija i sigurnosni problemi sve su povezani, a opsežni informacijski sustavi EU-a upotrebljavaju se za upravljanje useljavanjem i jačanje sigurnosti. U međuvremenu su se zbog nastojanja da se učinkovitije riješi problem nezakonite migracije povećali postojeći rizici za temeljna prava.

Iako je 2017. pao broj ljudi koji su na vanjsku granicu EU-a dolazili neovlašteno, i dalje su prisutni znatni izazovi povezani s temeljnim pravima. Neka od najozbiljnijih kršenja uključuju loše postupanje s migrantima koji prelaze granicu zaobilazeći granične kontrole. Broj izvješća o zlopotrebi znatno je porastao 2017., posebice na zapadnobalkanskoj ruti. Osobe ispitane u okviru ispitivanja EU-MIDIS II koje je agencija FRA provela na više od 12 000 pripadnika prve generacije imigranata u EU-u također su ukazale na to da su policijski službenici ili službenici graničnog nadzora bili nasilni. Unatoč znatnom broju tvrdnji, kazneni postupci rijetko se pokreću, što zbog nevoljkosti žrtve da podigne tužbu, što zbog nedostatka dokaza, a presuda gotovo i nema.

Člankom 4. Povelje EU-a o temeljnim pravima zabranjuje se mučenje i nečovječno ili ponižavajuće postupanje. Zabrana je apsolutna, što znači da ne postoje iznimke ili odstupanja.

Mišljenje FRA-e 6.1.

Države članice EU-a trebale bi ojačati preventivne mjere kako bi umanjile rizik od toga da pojedini policijski službenici ili službenici graničnog nadzora zlostavljaju na granici. Ako se u bilo kojem trenutku pojave izvješća o lošem postupanju, treba ih učinkovito istražiti, a počinitelje treba privesti pravdi.

EU je 2017. godine dao visok prioritet reformi opsežnih informacijskih sustava u području migracija i azila. S pomoću „interoperabilnosti“ različiti sustavi bit će međusobno bolje povezani. U središnji repozitorij prikupit će se identiteti svih osoba pohranjeni u različitim sustavima, a mehanizam će otkrivati jesu li podatci o istoj osobi pohranjeni u informacijskim sustavima pod različitim imenima i identitetima. Neki

od aspekata predloženih uredbi o interoperabilnosti nisu pažljivo razmotreni s obzirom na temeljna prava.

Reforme informacijskih sustava utječu na nekoliko prava zaštićenih Poveljom EU-a o temeljnim pravima, uključujući pravo na zaštitu osobnih podataka (članak 8.), prava djeteta (članak 24.), pravo na azil (članak 18.), pravo na djelotvoran pravni lijek (članak 47.) i pravo na slobodu i osobnu sigurnost (članak 6.).

Mišljenje FRA-e 6.2.

EU bi trebao zajamčiti da zakonodavac EU-a ili nezavisna stručna tijela prije donošenja i provedbe prijedloga temeljito procijene sve utjecaje koje će različiti prijedlozi o interoperabilnosti imati na temeljna prava, pridajući pritom posebnu pažnju različitim iskustvima žena i muškaraca.

Europska unija i njezine države članice uložile su znatne napore u povećanje broja vraćanja migranata u nezakonitoj situaciji. Tijela nadležna za imigraciju i druga relevantna tijela smatraju da je lišavanje slobode važan element za učinkovito vraćanje. Izmijenjeni Priručnik o vraćanju koji je donesen 2017. sadrži popis situacija koje države članice EU-a trebaju smatrati pokazateljima „opasnosti od bijega“, što je u praksi najčešće opravdanje za određivanje zadržavanja. Njime su također određene okolnosti u kojima se pretpostavlja opasnost od bijega, čime teret odbacivanja pretpostavke prelazi na pojedinca. Nedostatak usporedivih statističkih podataka o zadržavanju imigranata u EU-u otežava procjenu u kojoj je mjeri pojačana pažnja koja se pridaje učinkovitim vraćanjima dovela do povećane upotrebe zadržavanja imigranata. Međutim, u različitim državama

članicama EU-a pojavila su se izvješća koja upućuju na to da se zadržavanja provode svojevóljno.

Zadržavanje ozbiljno ugrožava pravo na slobodu zaštićeno člankom 6. Povelje EU-a o temeljnim pravima. Svako lišavanje slobode stoga mora počivati na zaštitnim mjerama uspostavljenima kako bi se spriječilo nezakonito i svojevóljno zadržavanje.

Mišljenje FRA-e 6.3.

Kada se pojedince lišava slobode iz razloga povezanih s imigracijom, države članice EU-a moraju poštovati sve zaštitne mjere propisane Poveljom, kao i one koje proizlaze iz Europske konvencije o ljudskim pravima. Konkretno, zadržavanje mora biti nužno u određenom slučaju.

Agencija FRA dosljedno naglašava potrebu praćenja prisilnog vraćanja u skladu s člankom 8. stavkom 6. Direktive o vraćanju, koja je alat za promicanje vraćanja koje je usklađeno s temeljnim pravima. Neke države članice EU-a nisu uspostavile funkcionalne sustave za praćenje prisilnog vraćanja.

Provedba vraćanja podrazumijeva znatne rizike povezane s ključnim temeljnim pravima utvrđenima u Povelji EU-a o temeljnim pravima, uključujući pravo na život (članak 2.), zabranu mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne (članak 4.), pravo na slobodu (članak 6.), pravo na djelotvoran pravni lijek (članak 47.) i načelo zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja (članak 19.).

Mišljenje FRA-e 6.4.

Sve države članice EU-a obvezane Direktivom o vraćanju trebaju uspostaviti djelotvoran sustav praćenja vraćanja.

7. Informacijsko društvo, privatnost i zaštita podataka

Godina 2017. bila je važna godina za tehnološke inovacije i zaštitu privatnosti i osobnih podataka. Brzi razvoj novih tehnologija donio je mnoštvo novih prilika, ali i izazova. Dok su države članice i institucije EU-a dovršavale pripreme aktivnosti za primjenu paketa EU-a o zaštiti podataka, pojavili su se novi izazovi. Eksponencijalni napredak istraživanja u području „velikih podataka“ („big data“) i umjetne inteligencije i mogućnosti koje oni donose u velikom broju područja, od zdravlja, sigurnosti do poslovnih tržišta, potaknuo je državna tijela i civilno društvo da ispituju njihov stvarni učinak na građane, a posebno na njihova temeljna prava. U međuvremenu su dva opsežna napada zloćudnim softverom dovela u pitanje digitalnu sigurnost. Nedavne reforme EU-a u području zaštite podataka i kibersigurnosti i njegovi trenutačni naponi u području e-privatnosti pokazali su se pravodobnima i relevantnima u svjetlu tih promjena.

Člankom 8. stavkom 3. Povelje EU-a o temeljnim pravima i člankom 16. stavkom 2. UFEU-a zaštita osobnih podataka priznaje se kao temeljno pravo. Njima se potvrđuje da poštovanje pravila o zaštiti podataka podliježe nadzoru neovisnog tijela. Nadzor i provedba prava zaštite podataka mogu se ostvariti ako takva tijela raspolažu potrebnim ljudskim, tehnološkim i financijskim resursima, uključujući odgovarajuće prostorije i infrastrukturu kako bi se zajamčilo djelotvorno obavljanje njihovih dužnosti i izvršavanje njihovih ovlasti. Taj uvjet temelji se na članku 52. stavku 2. Opće uredbe o zaštiti podataka.

Mišljenje FRA-e 7.1.

Države članice EU-a trebale bi temeljito procijeniti ljudske i financijske resurse, uključujući tehničke vještine, potrebne za djelovanje tijela za zaštitu podataka povezano s njihovim novim odgovornostima koje proizlaze iz povećanih ovlasti i nadležnosti utvrđenih Općom uredbom o zaštiti podataka.

Općom uredbom o zaštiti podataka tijela za zaštitu podataka obvezana su zajamčiti osviještenost o pravima i rizicima povezanim s obradom osobnih podataka te njihovo razumijevanje. Međutim, većina smjernica i kampanja za podizanje svijesti uglavnom je dostupno putem interneta, pa je pristup internetu ključan za svijest o pravima. Kad je riječ o korištenju internetom, u većini država članica i dalje postoji velik digitalni jaz među generacijama.

Mišljenje FRA-e 7.2.

Tijela za zaštitu podataka trebala bi zajamčiti da svi voditelji obrade podataka pridaju posebnu pažnju djeci i starijim građanima EU-a kako bi se zajamčila jednaka svijest o zaštiti podataka i pravima na privatnost te kako bi se smanjila ranjivost prouzročena digitalnom nepismenošću.

Uzimajući u obzir analizu koju je proveo Sud EU-a, opsežnost čuvanja podataka u skladu sa Sporazumom o evidenciji podataka o putnicima i Direktivom o evidenciji podataka o putnicima treba se ograničiti samo na ono što je nužno. To znači da se podatci o putnicima koji su već otputovali ili koji načelno ne predstavljaju rizik od terorizma ili teškog prekograničnog kriminala ne čuvaju, barem u onim slučajevima kada provjere i kontrole ni bilo koje druge okolnosti nisu otkrile objektivne dokaze o takvom riziku.

Mišljenje FRA-e 7.3.

Prilikom preispitivanja Direktive o evidenciji podataka o putnicima u skladu s člankom 19. zakonodavac EU-a trebao bi obratiti posebnu pozornost na analizu koju je proveo Sud Europske unije (Sud EU-a). Ponajprije bi trebao razmotriti preispitivanje odredbi Direktive o evidenciji podataka o putnicima kako bi ograničio opsežnost čuvanja podataka nakon odlaska putnika u zračnom prometu na one putnike koji bi objektivno mogli predstavljati rizik od terorizma i/ili teškog prekograničnog kriminala.

Tijelima za zaštitu podataka povjeren je zadatak praćenja i primjene Opće uredbe o zaštiti podataka te promicanja razumijevanja rizika, pravila, zaštitnih mjera i prava povezanih s obradom osobnih podataka. Ta je uloga još važnija u kontekstu analize „velikih podataka“ kojom se omogućuje dosad nezabilježena dostupnost, dijeljenje i automatizirana uporaba osobnih podataka. Kao što su Europski parlament i Vijeće Europe naglasili, takva bi obrada koju provode fizičke osobe, privatna poduzeća i javna tijela mogla predstavljati niz izazova za zaštitu temeljnih prava pojedinaca, prije svega njihovih prava na privatnost, zaštitu osobnih podataka i nediskriminaciju. Potrebno je provesti daljnja istraživanja kako bi se takvi izazovi jasno utvrdili i što prije riješili.

Mišljenje FRA-e 7.4.

Države članice EU-a trebaju procijeniti učinak analize „velikih podataka“ i razmotriti načine na koje bi se s pomoću snažnih, neovisnih i djelotvornih mehanizama za nadzor mogli ukloniti rizici povezani s temeljnim pravima. S obzirom na njihovu stručnost, tijela za zaštitu podataka trebala bi biti aktivno uključena u te postupke.

Direktivom o sigurnosti mrežnih i informacijskih sustava povećava se ukupna razina sigurnosti mrežnih i informacijskih sustava, među ostalim strategijama, nametanjem niza obveza nacionalnim „operatorima ključnih usluga“, kao što su električna energija, prijevoz, voda, energija, zdravstvo i digitalna infrastruktura, kako bi se zajamčilo provođenje djelotvorne strategije u svim tim ključnim sektorima. Člankom 8. Direktive posebice se obvezuje države članice na imenovanje jednog ili više nacionalnih nadležnih tijela, kao i nacionalne jedinstvene kontaktne točke za sigurnost mrežnih i informacijskih sustava koje se, „kad god je to prikladno i u skladu s nacionalnim pravom, savjetuju [...] s relevantnim nacionalnim tijelima za izvršavanje zakonodavstva i nacionalnim tijelima za zaštitu podataka te s njima surađuju“. U okviru provedbenih inicijativa u nekoliko država članica naglašena je potreba za jamčenjem da se načela zaštite podataka utvrđena u Općoj uredbi o zaštiti podataka primjereno uzimaju u obzir i da se očituju u nacionalnom zakonodavstvu u koje se prenosi Direktiva o sigurnosti mrežnih i informacijskih sustava.

Mišljenje FRA-e 7.5.

Države članice EU-a trebale bi zajamčiti da se nacionalnim odredbama kojima se Direktiva o sigurnosti mrežnih i informacijskih sustava prenosi u nacionalno pravo poštuju načela zaštite utvrđena u Općoj uredbi o zaštiti podataka. Nacionalnim odredbama posebice se trebaju poštovati načela ograničavanja svrhe, smanjenja količine podataka, sigurnosti podataka, ograničenja pohrane i odgovornosti, posebice u pogledu obveze propisane Direktivom o sigurnosti mrežnih i informacijskih sustava u skladu s kojom nacionalna tijela moraju surađivati s nacionalnim tijelima za provedbu zakona i nacionalnim tijelima za zaštitu podataka.

8. Prava djeteta

Stope siromaštva djece u EU-u općenito su se malo smanjile, ali su i dalje visoke. Približno 25 milijuna djece izloženo je opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti. Velika stambena nezbrinutost utječe na 7 % obitelji s djecom u EU-u. U europskom stupu socijalnih prava ističe se pravo djece na zaštitu od siromaštva i na ravnopravnost. On je posebno usmjeren na pristupačno predškolsko obrazovanje i kvalitetnu skrb. Djeca migranata i izbjeglica i dalje su dolazila u Europu u potrazi za zaštitom, iako u manjem broju nego 2015. i 2016. Dok je Europska komisija dala političke smjernice u svojoj Komunikaciji o zaštiti djece migranata, države članice nastavile su ulagati napore u pružanje odgovarajućeg smještaja, obrazovanja, psihološke pomoći i općih mjera integracije djece. U kontekstu migracije i dalje je bilo teško provoditi načelo najboljeg interesa djece. Ostvaren je ograničeni napredak u pogledu smanjenja pritvaranja djece migranata. U međuvremenu su različite europske i nacionalne inicijative bile usmjerene na rizike od radikalizacije i nasilnog ekstremizma među mladima.

U skladu s trendom primijećenim tijekom posljednje dvije godine, broj djece u EU-u koja su izložena opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti i dalje opada. Ipak, gotovo 25 milijuna djece jest izloženo opasnosti od siromaštva ili socijalne isključenosti, čemu EU i njegove države članice moraju hitno obratiti pozornost. Člankom 24. Povelje EU-a o temeljnim pravima propisano je da „[d]jeca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu dobrobit“. U europski semestar u 2017. godini uključen je povećan broj preporuka za pojedine zemlje koje se odnose na djecu, no prvi put ni jedna se ne odnosi na siromaštvo djece. U svojim nacionalnim programima reformi u okviru europskog semestra države članice EU-a vrlo se ograničeno koriste preporukom Europske komisije iz 2013. „Ulaganje u djecu: kako nadvladati zamku deprivacije“. Iako su ga dionici civilnog društva kritizirali, u okviru europskog stupa socijalnih prava može se pružiti mogućnost smanjenja stope siromaštva djece i potpomoći preporuka Komisije iz 2013. čiju je provedbu Komisija procijenila 2017. godine.

Mišljenje FRA-e 8.1.

Europska unija i njezine države članice trebale bi zajamčiti ostvarenje svojih obveza u okviru europskog stupa socijalnih prava kako bi zaštitile djecu od siromaštva te omogućile pristup ranom obrazovanju po pristupačnim cijenama i kvalitetnoj skrbi bez diskriminacije. Također bi trebale zajamčiti pravo djevojčica i dječaka u nepovoljnom položaju na određene mjere s pomoću kojih se izjednačavaju mogućnosti. Za provedbu stupa potrebni su konkretni zakonodavni

prijedlozi, akcijski planovi, dodjela proračunskih sredstava i sustavi praćenja u svim područjima koja utječu na djecu i njihove obitelji, kao što su zapošljavanje, rodna jednakost, pristup zdravstvenim uslugama, obrazovanje i cjenovno pristupačno stanovanje.

Države članice EU-a trebale bi se prilikom predstavljanja svojih nacionalnih programa reformi u okviru europskog semestra koristiti preporukom Komisije iz 2013. „Ulaganje u djecu“.

U EU-u je 7 % obitelji s djecom ozbiljno stambeno nezbrinuto. Žive u prenapućenim kućanstvima s krovom koji prokišnjava, bez kade/tuša i zahoda u kući i/ili s nedovoljno svjetla. Unatoč nedostatku podataka za cijeli EU o deložacijama i beskućništvu, u izvješćima nacionalnih ureda za statistiku i NVO-ova naglašava se porast broja djece u skloništima za beskućnike. Člankom 34. stavkom 3. Povelje EU-a o temeljnim pravima priznaje se „pravo na socijalnu pomoć i pomoć u vezi sa stanovanjem kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava, u skladu s pravilima utvrđenima pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom“. U načela europskog stupa socijalnih prava ubraja se i pristup socijalnim stanovima, zaštita od prisilne deložacije i potpora beskućnicima, no za razliku od revidirane Europske socijalne povelje stupom nisu utvrđene obvezujuće mjere. Međutim, prilikom ratificiranja revidirane Europske socijalne povelje samo je sedam država članica prihvatilo obvezujuću prirodu odredbe o pravu na stanovanje.

Mišljenje FRA-e 8.2.

Države članice EU-a trebale bi dati politički prioritet borbi protiv ozbiljne stambene nezbrinutosti i zajamčiti da obitelji s djecom, posebice one koje su izložene riziku od siromaštva, imaju povlašten pristup socijalnom stanovanju ili da im se pruži odgovarajuća pomoć u vezi sa stanovanjem. Nadležna bi tijela trebala rješavati pitanje beskućništva i provesti mjere u koje se ubraja i sprječavanje ili odgađanje deložacija obitelji s djecom, posebice tijekom zime. Pri tome bi se države članice trebale koristiti različitim programima financiranja stanovanja koje nudi EU.

EU bi trebao promicati regionalnu i međunarodnu razmjenu praksi povezanih s praktičnim mjerama za sprječavanje deložacija obitelji s djecom. Također bi trebao promicati napore koji se diljem EU-a ulažu u prikupljanje podataka o deložacijama obitelji s djecom i o beskućništvu.

U 2017. smanjio se broj tražitelja azila i izbjeglica koji dolaze u Europu. Manje od 200 000 djece prijavilo se za azil u EU-u, što je smanjenje od gotovo 50 % u odnosu na brojku iz 2016. godine. Komunikacija Europske komisije iz 2017. u kojoj su određene aktivnosti za zaštitu djece tijekom migracije pozitivan je korak naprijed. Zaštita interesa djeteta uvriježeno je načelo međunarodnog prava o ljudskim pravima utvrđeno u Konvenciji o pravima djeteta (članak 3.), Povelji EU-a o temeljnim pravima (članak 24.) i sekundarnom pravu EU-a, kao i u većini nacionalnih zakonodavstava koja se odnose na djecu. Međutim, podatci prikupljeni za Izvješće o temeljnim pravima 2018. koje objavljuje agencija FRA upućuju na nedostatak smjernica. Samo je nekoliko država članica razvilo strukturirane postupke i metode za praktičnu provedbu interesa djece.

Mišljenje FRA-e 8.3.

Države članice EU-a trebale bi formalizirati postupke za procjenjivanje interesa djece u područjima traženja azila i migracije koji odgovaraju njihovim nacionalnim kontekstima. Takvim bi se postupcima trebale jasno odrediti situacije u kojima je potrebno formalno odrediti interese, odnosno odgovorne osobe, način evidentiranja te rodno i kulturno osjetljivu metodologiju koju treba slijediti.

EU bi mogao pospešiti taj postupak koordinacijom, mapiranjem trenutačnih praksi i usmjeravanjem postupka kroz postojeće mreže država članica povezane s pravima djeteta i zaštitom djece u migraciji koje koordinira Europska komisija.

Djecu se i dalje zadržava iz imigracijskih razloga. Međutim, neke su države članice poduzele pozitivne korake prema razvijanju alternativa zadržavanju. Pravnom stečevinom EU-a određeno je da se djecu treba zadržavati samo kao krajnje rješenje i samo ako se manje prisilne mjere ne mogu djelotvorno primijeniti. Takvo zadržavanje mora biti što je kraće moguće. Na razini Ujedinjenih naroda, Odbor za prava djeteta i Odbor za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji izdali su dva zajednička opća komentara u kojima navode da zadržavanja djece povezana s imigracijom smatraju kršenjem prava djeteta. Potvrđuju da se djeca „nikada ne bi trebala zadržavati zbog vlastitog migrantskog statusa ili migrantskog statusa njihovih roditelja“. Strogi zahtjevi koji proizlaze iz Povelje EU-a o temeljnim pravima i iz članka 3. (zabrana mučenja) i članka 5. (pravo na slobodu i sigurnost) Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLP) znače da se smatra da je lišavanje slobode samo u iznimnim slučajevima u skladu s pravom EU-a.

Mišljenje FRA-e 8.4.

Radi promicanja prava djece na zaštitu i skrb, EU i njegove države članice trebale bi razviti vjerodostojne i djelotvorne nezatvorske alternative kojima bi zadržavanje djece tijekom postupaka traženja azila ili u svrhu vraćanja postalo nepotrebno, neovisno o tome jesu li u EU-u sama ili sa svojim obiteljima. Pri tome bi se moglo nadovezivati na, primjerice, upravljanje predmetima, zamjensku skrb, savjetovanje i podučavanje.

Europska komisija trebala bi razmotriti uvođenje sustavnog praćenja korištenja zadržavanjem imigranata kad su u pitanju djeca i druge osobe u ranjivoj situaciji.

Radikalizacija i nasilni ekstremizam koji su ukorijenjeni u različitim ideologijama dio su europske stvarnosti. Osnutak stručne skupine Komisije na visokoj razini za borbu protiv radikalizacije obećavajući je razvoj događaja koji vodi prema sveobuhvatnom odgovoru. U područjima radikalizacije i provedbe strategije unutarnje sigurnosti EU-a postoji niz pitanja povezanih s temeljnim pravima. Države članice provele su kombinaciju mjera provedbe zakona, ali i uspostavile programe obrazovanja ili centre

za potporu djeci izloženoj radikalizaciji i njihovim obiteljima ili su promicale alternativne diskurse na internetskim platformama.

Mišljenje FRA-e 8.5.

Države članice EU-a trebale bi riješiti kompleksan fenomen radikalizacije upotrebom holističkog, multidimenzionalnog pristupa kojim se podrazumijeva više od mjera sigurnosti i provedbe zakona. U tu bi svrhu države članice trebale uspostaviti programe kojima se promiču građanstvo i zajedničke vrijednosti slobode, tolerancije i nediskriminacije, posebice u obrazovnim sredinama. Kako bi omogućile sveobuhvatnu integriranu intervenciju, države članice trebale bi poticati djelotvornu koordinaciju među postojećim dionicima u područjima zaštite djece, pravosuđa, socijalne skrbi i skrbi o mladima te zdravstvenog i obrazovnog sustava.

9. Pristup pravosuđu uključujući prava žrtava kaznenih djela

Unatoč različitim naporima EU-a i drugih međunarodnih dionika, izazovi u području vladavine prava i pravosuđa bili su sve veći izvor zabrinutosti u EU-u tijekom 2017. i potaknuli su Komisiju da prvi put predloži Vijeću donošenje odluke u skladu s člankom 7. stavkom 1. Ugovora o Europskoj uniji. U međuvremenu je nekoliko država članica EU-a poduzelo korake za jačanje svojih mehanizama kolektivne pravne zaštite u skladu s Preporukom Komisije 2013/396/EU, čime bi se mogao poboljšati pristup pravosuđu. Ostvaren je napredak i u pogledu prava žrtava. Otprilike trećina država članica EU-a donijela je zakonodavstvo o prenošenju Direktive o pravima žrtava. Mnoge su 2017. provele nove mjere kako bi osigurale da žrtve zločina dobiju pravodobne i sveobuhvatne informacije o svojim pravima na prvoj točki kontakta, a to je najčešće policija. EU je potpisao Istanbulsku konvenciju kao prvi korak u postupku njezine ratifikacije. Konvenciju su 2017. ratificirale još tri države članice EU-a i time potvrdile da države članice EU-a prepoznaju da se tim instrumentom definiraju europski standardi zaštite ljudskih prava u području nasilja protiv žena i nasilja u obitelji. To uključuje i spolno uznemiravanje koje je bilo u središtu pozornosti tijekom kampanje #metoo.

I tijekom 2017. EU i drugi međunarodni dionici suočavali su se s rastućim izazovima u području pravosuđa na nacionalnoj razini i, posebice, s izazovima povezanim s pitanjem neovisnosti sudstva. Neovisno sudstvo temelj je vladavine prava i pristupa pravosuđu (članak 19. UEU-a, članak 67. stavak 4. UFUEU-a i članak 47. Povelje EU-a o temeljnim pravima). Unatoč trajnim naporima EU-a i drugih međunarodnih dionika, situacija u području vladavine prava u jednoj od država članica EU-a izaziva sve veću zabrinutost, posebice kad je riječ o neovisnosti sudstva. To je potaknulo Europsku komisiju da prvi put u povijesti EU-a Vijeću podnese prijedlog za donošenje odluke u skladu s člankom 7. stavkom 1. UEU-a.

Mišljenje FRA-e 9.1.

EU i njegove države članice potiče se da ulažu sve veće napore i osnaže suradnju kako bi ojačali neovisnost sudstava kao ključnih elemenata vladavine prava. Jedan način napretka u tom kontekstu jest udaljšavanje od postojećeg pristupa ad hoc rješavanju hitnih slučajeva u području vladavine prava u pojedinačnim državama članicama. Umjesto toga, trebalo bi povećati postojeće napore te razviti kriterije i kontekstualne procjene kako bi se državama članicama EU-a dale smjernice za prepoznavanje i rješavanje svih mogućih problema u području vladavine prava na regularan i usporediv način. Osim toga,

kako bi se zajamčila usklađenost s vladavinom prava, trebaju se provoditi postojeći usmjereni savjeti europskih i međunarodnih mehanizama za praćenje ljudskih prava, uključujući korektivne mjere utvrđene u preporukama koje je Europska komisija izdala u sklopu svojeg postupka za okvir za zaštitu vladavine prava. Sve države članice EU-a u svakom bi trenutku trebale biti spremne braniti vladavinu prava i poduzeti potrebne mjere kako bi onemogućile svaki pokušaj narušavanja neovisnosti svojeg sudstva.

Zajedničkim mehanizmima pravne zaštite poboljšava se pristup pravosuđu, što je iznimno važno za jamčenje djelotvornosti prava Unije i poštovanja temeljnih prava, kako je utvrđeno člankom 47. Povelje EU-a o temeljnim pravima. U tu se svrhu Preporukom Europske komisije 2013/396/EU o zajedničkim načelima privremenih i nadoknađujućih mehanizama kolektivne pravne zaštite u državama članicama koji se odnose na kršenje prava zajamčenih pravom Unije željelo omogućiti pristup pravosuđu i s tim ciljem preporučiti opće kolektivne mehanizme pravne zaštite zasnovane na istim temeljnim načelima diljem država članica EU-a. Komisija je 2017. pokrenula procjenu provedbe Preporuke 2013/396/EU, a nekoliko je država članica poduzelo korake za njezinu izravnu provedbu. Ipak, zakonodavstvo na nacionalnoj razini još se uvijek znatno razlikuje

među državama članicama, čime se stvaraju različiti oblici i razine kolektivnog djelovanja.

Mišljenje FRA-e 9.2.

Države članice EU-a bi, u bliskoj suradnji s Europskom komisijom i drugim tijelima EU-a, trebale nastaviti ulagati napore u jamčenje potpune provedbe Preporuke Komisije 2013/396/EU o mehanizmima kolektivne pravne zaštite kako bi se omogućilo djelotvorno kolektivno djelovanje i pristup pravosuđu. Mehanizmi kolektivne pravne zaštite trebali bi imati široko područje primjene i ne biti ograničeni na pitanja povezana s potrošačima. Europska komisija također bi trebala iskoristiti procjenu provedbe Preporuke Komisije 2013/396/EU koja je pokrenuta 2017. kako bi državama članicama EU-a pružila potrebnu podršku prilikom uvođenja ili provođenja reformi njihovih nacionalnih mehanizama kolektivne pravne zaštite kako bi ih uskladile s vladavinom prava i temeljnim pravima u svim područjima u kojima bi kolektivni zahtjevi za izdavanjem naloga ili zahtjevi za naknadu štete povezani s kršenjima prava zajamčenima pravom Unije bili relevantni.

Tijekom 2017. došlo je do pozitivnih razvoja te je više država članica EU-a donijelo zakonodavstvo potrebno za prijenos Direktive o pravima žrtava, uključujući napore uložene u jamčenje upoznatosti žrtava s pravima koja im pripadaju u skladu s novim zakonodavstvom. Dokazi na nacionalnoj razini u nekim državama članicama pokazuju da žrtve i dalje nailaze na prepreke prilikom prijavljivanja zločina te da im se u nekim slučajevima ne daju sveobuhvatne informacije o njihovim pravima. To može negativno utjecati na mogućnost žrtava da u praksi ostvare svoja prava.

Mišljenje FRA-e 9.3.

Nakon pozitivnih razvoja događaja u pravu radi prijenosa Direktive o pravima žrtava do 2017. države članice trebale bi se usredotočiti na djelotvornu provedbu Direktive. U to bi se trebalo ubrajati prikupljanje podataka, raščlanjenih prema rodu, o načinu na koji su žrtve kaznenih djela ostvarile svoja prava. Takvi bi se podaci trebali upotrebljavati za premošćivanje jazova u institucijskim okvirima kako bi se omogućilo i potaknulo žrtve na ostvarivanje svojih prava. Daljnjim prikupljanjem podataka na nacionalnoj razini i na razini EU-a to će se razjasniti te će se naglasiti jazovi koje treba premostiti kako bi se zajamčilo da žrtve kaznenih djela mogu ostvariti svoja prava i da im se pruža potpora na terenu.

Tijekom 2017. još su tri države članice EU-a ratificirale Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), čime je ukupni broj država članica EU-a koje su do kraja godine ratificirale Konvenciju porastao na 17. Kada je riječ o određivanju europskih standarda za zaštitu žena od nasilja, Istanbulska konvencija najvažnija je referentna točka. Posebice se člankom 36. države potpisnice obvezuje na inkriminiranje svih radnji seksualne naravi bez pristanka druge osobe i usvajanje pristupa kojim se naglašava i ojačava bezuvjetna seksualna autonomija osobe. Međutim, izvješća o procjenama iz 2017. koja je sastavila Skupina stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO) otkrila su jazove u nacionalnom zakonodavstvu koje se odnosi na inkriminiranje radnji seksualne naravi bez pristanka osobe, što nije u skladu sa zahtjevima Konvencije.

Mišljenje FRA-e 9.4.

Sve zemlje članice EU-a i sam EU trebali bi razmotriti ratifikaciju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija). Države članice EU-a potiče se na premošćivanje jazova prisutnih u nacionalnom zakonodavstvu koje se odnosi na inkriminiranje svih seksualnih radnji bez pristanka. U skladu s člankom 36. Istanbulske konvencije države članice EU-a trebale bi jednoznačno i bezuvjetno inkriminirati navedene radnje.

Surovom stvarnošću koju je na vidjelo izveo globalni pokret naziva „#metoo“ naglašavaju se rezultati istraživanja Nasilje nad ženama koje je 2012. provela agencija FRA koji su pokazali da je nasilje nad ženama, uključujući seksualno uznemiravanje, i dalje široko prisutno. Iz toga je vidljivo da postoji jasna potreba za ponovnim stavljanjem naglaska na to područje i na razini EU-a i na razini država članica.

Mišljenje FRA-e 9.5.

Države članice EU-a trebale bi povećati svoje napore i poduzeti daljnje mjere kako bi spriječile seksualno uznemiravanje i borile se protiv njega. U to se ubraja i poduzimanje potrebnih koraka za djelotvorno zabranjivanje seksualnog uznemiravanja prilikom zapošljavanja i u radnim uvjetima u skladu s Direktivom 2006/54/EZ o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka).

10. Napredak u provođenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom

Izvešće Europske komisije o napretku u provedbi Europske strategije za osobe s invaliditetom 2010.–2020. bilo je prilika za pregled stanja u pogledu napora EU-a usmjerenih na ostvarivanje prava utvrđenih u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (CRPD). Ostvareni napredak prema donošenju Europskog akta o pristupačnosti pokazao je da se približava važna zakonodavna prekretnica. Unatoč znatnom napretku koji je ostvaren na razini EU-a i na nacionalnoj razini, u ključnim područjima kao što su pristupačnost i neovisni život i dalje postoje manjkavosti u provedbi. Alatima kao što su pokazatelji i odluke nacionalnih sudova o primjenjivosti CRPD-a može se osigurati da je praksa u skladu s obećanjem iz pravnih obveza. Praćenje okvira uspostavljenih u skladu s člankom 33. stavkom 4. Konvencije također igra važnu ulogu, ali učinkovitost je ograničena zbog manjka sredstava, ograničenih mandata i nedostatne neovisnosti.

Izvešće Europske komisije o napretku u provedbi Europske strategije za osobe s invaliditetom pokazuje način na koji radnje za provedbu Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (CRPD) pomažu u provedbi širokih zakonskih i političkih reformi, od pristupačnosti do neovisnog življenja. Ipak, neke inicijative na razini EU-a i država članica nisu potpuno uključile pristup invaliditetu koji se temelji na ljudskim pravima prema zahtjevima Konvencije ili im nedostaju jasni ciljevi, odgovarajući proračuni i operativne smjernice za djelotvornu provedbu i procjenu napretka.

Mišljenje FRA-e 10.1.

EU i njegove države članice trebaju pojačati napore za ugrađivanje standarda Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u svoje pravne okvire i okvire politika kako bi se zajamčilo da se pristup invaliditetu utemeljen na ljudskim pravima u potpunosti odražava u pravu i oblikovanju politika. To bi trebalo uključivati sveobuhvatan pregled zakonskih propisa za usklađenost s Konvencijom. Smjernice za provedbu trebale bi sadržavati jasne ciljeve i vremenske okvire te odrediti dionike odgovorne za reforme. Države članice također bi trebale razmotriti razvijanje pokazatelja za praćenje napretka i naglašavanje razlika u provedbi.

Nakon intenzivnih pregovora Vijeće EU-a i Europski parlament usvojili su 2017. svoja stajališta o predloženom Europskom aktu o pristupačnosti, u čemu

se očituje predanost EU-a vodećem zakonodavstvu za provedbu Konvencije. Ipak, i dalje postoje znatne razlike u važnim pitanjima kao što su opseg primjenjivosti akta na audiovizualne medije i usluge prijevoza, ali i njegova povezanost s drugim relevantnim zakonima EU-a, uključujući europske strukturne i investicijske fondove (ESIF) i Direktivu o javnoj nabavi. Time raste mogućnost da će tijekom zakonodavnih pregovora prijedlog biti oslabljen u ključnim područjima, čime se u pitanje dovodi mogućnost da se s pomoću akta osobama s invaliditetom u EU-u poveća pristupačnost proizvoda i usluga.

Mišljenje FRA-e 10.2.

EU bi trebao zajamčiti brzo donošenje sveobuhvatnog Europskog akta o pristupačnosti, u koji se ubrajaju i pouzdane mjere provedbe. U to bi se trebali ugraditi standardi za pristupačnost uspostavljenih službi za okoliš i prijevoz. Kako bi se zajamčila usklađenost s većim dijelom zakonodavstva EU-a, u Aktu bi trebale postojati odredbe kojima bi bio povezan s drugim relevantnim aktima, kao što su uredbe o europskim strukturnim i investicijskim fondovima i Direktiva o javnoj nabavi.

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF) imaju važnu ulogu u davanju potpore nacionalnim naporima uložanima u postizanje neovisnog življenja. Civilno društvo, uključujući organizacije za osobe s invaliditetom, može imati važnu ulogu u pružanju

informacija koje su potrebne za djelotvorno praćenje korištenja sredstvima.

Mišljenje FRA-e 10.3.

EU i njegove države članice trebale bi zajamčiti da se prava osoba s invaliditetom utvrđena u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom i Povelji EU-a o temeljnim pravima u potpunosti poštuju kako bi se potencijal strukturnih i investicijskih fondova EU-a (ESIF), kojima se pruža potpora neovisnom življenju, iskoristio u najvećoj mogućoj mjeri. Da bi se omogućio učinkovit nadzor financiranja i njegovih ishoda, EU i države članice također bi trebale poduzeti korake i uključiti organizacije osoba s invaliditetom u nadzorne odbore ESIF-a kako bi se zajamčilo odgovarajuće i prikladno prikupljanje podataka o uporabi ESIF-a.

Do kraja 2017. godine Irska je bila jedina država članica EU-a koja nije ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, iako su glavne reforme koje otvaraju put ratifikaciji sada na snazi. Osim toga, pet država članica i EU nisu ratificirale Fakultativni protokol uz Konvenciju koji pojedincima omogućuje podnošenje žalbi odboru Konvencije, a odboru omogućuje pokretanje povjerljivih istraga po primitku „pouzdanih obavijesti da država potpisnica ozbiljno i sustavno krši prava“ iz te Konvencije (članak 6.).

Mišljenje FRA-e 10.4.

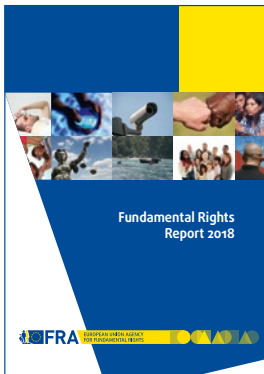
Države članice EU-a koje još nisu postale potpisnice Fakultativnog protokola uz Konvenciju trebale bi razmotriti poduzimanje potrebnih mjera za jamčenje njegove što skorije ratifikacije kako bi se postigla potpuna ratifikacija Fakultativnog protokola uz Konvenciju u cijeloj Europskoj uniji. EU bi također trebao razmotriti poduzimanje brzih koraka za prihvaćanje Fakultativnog protokola.

Do kraja 2017. godine dvije države članice EU-a od ukupno 27 koje su ratificirale Konvenciju nisu uspostavile okvire za promicanje, zaštitu i praćenje provedbe Konvencije, kako je propisano člankom 33. stavkom 2. Konvencije. Nadalje, nedostatak sredstava, ograničene ovlasti i nemogućnost da se osigura sustavno sudjelovanje osoba s invaliditetom, kao i nedostatak neovisnosti u skladu s Pariškim načelima o funkcioniranju nacionalnih institucija za ljudska prava, onemogućuju učinkovito funkcioniranje nekih postojećih okvira.

Mišljenje FRA-e 10.5.

EU i njegove države članice trebali bi razmotriti dodjeljivanje dostatnih i stabilnih financijskih i ljudskih resursa okvirima za praćenje uspostavljenima člankom 33. stavkom 2. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Kao što je utvrđeno u pravnom Mišljenju o zahtjevima iz članka 33. stavka 2. Konvencije u kontekstu EU-a koje je 2016. objavila agencija FRA, također bi trebali razmotriti jamčenje održivosti i neovisnosti okvira za praćenje osiguravanjem čvrste pravne osnove za njihov rad i osiguravanjem da se u njihovu sastavu i radu uzimaju u obzir Pariška načela o funkcioniranju nacionalnih institucija za ljudska prava.

Godina 2017. sa sobom je donijela i napredovanja i nazadovanja u pogledu zaštite temeljnih prava. FRA-ino Izvješće o temeljnim pravima 2018. nudi pregled važnih novih pojava u EU-u između siječnja i prosinca 2017. i mišljenja FRA-e o njima. Uz isticanje postignuća i preostalih područja koja izazivaju zabrinutost, ono daje uvid u glavna pitanja koja su predmet rasprava o temeljnim pravima diljem EU-a.

U ovogodišnjem glavnom poglavlju razmatra se promjena prema pristupu starenju utemeljenom na pravima. U ostalim poglavljima raspravlja se o Povelji EU-a o temeljnim pravima i njezinoj primjeni u državama članicama; jednakosti i nediskriminaciji; rasizmu, ksenofobiji i srodnoj netoleranciji; integraciji Roma; azilu i migraciji; informacijskom društvu, privatnosti i zaštiti podataka; pravima djeteta; pristupu pravosuđu te napretku u provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Dodatne informacije:

Cjelovito FRA-ino Izvješće o temeljnim pravima 2018. (*Fundamental Rights Report 2018*) potražite na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018>

Pogledajte i povezane FRA-ine publikacije:

- FRA (2018.), *Izvješće o temeljnim pravima 2018. – Mišljenja FRA-e*, Luxembourg, Ured za publikacije, <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018-fra-opinions> (dostupno na 24 službena jezika EU-a)
- FRA (2018.), *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing*, Luxembourg, Ured za publikacije, <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/frr-2018-focus-rights-based-aging> (dostupno na engleskom i francuskom jeziku)

Prijašnja godišnja izvješća FRA-e o izazovima i postignućima na području temeljnih prava u Europskoj uniji za određenu godinu potražite na: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/annual-reports> (dostupno na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku).

FRA – AGENCIJA EUROPSKE UNIJE ZA TEMELJNA PRAVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Beč – Austrija
Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Ured za publikacije

© Agencija Europske unije za temeljna prava, 2018.
© Fotografije (gore lijevo do dolje desno): iStockphoto;
Europska komisija; iStockphoto (3 & 4);
OSCE (Milan Obradovic); iStockphoto (6-10)
Print: ISBN 978-92-9491-964-9, doi:10.2811/151215
PDF: ISBN 978-92-9491-938-0, doi:10.2811/705350